

УДК 321.01 [038 + 075.8] + 327.39 [039 + 075.8]

ГЕОСТРАТЕГІЧНІ ІДЕЇ ВОЛОДИМИРА ВЕРНАДСЬКОГО

Надія ТУРПАК

кандидат філософських наук, провідний науковий
співробітник відділу геополітики та глобалістики ННДІУВІ

Анотація. У статті здійснений аналіз геостратегічних ідей В. Вернадського, які він висловлював у своїх статтях та листуванні з українськими вченими. Комплексні підходи В.Вернадського до вирішення наукових проблем можуть бути актуальними в наш час у зв'язку з необхідністю сконцентрувати зусилля і ресурси навколо саме перспективних напрямів, які б зміцнили безпеку держави і забезпечили стратегічний прорив країни у сучасному глобалізованому світі. Разом із тим нагальною є потреба концентрації зусиль об'єданого розуму (ноосу) людей, що живуть на даній території з даними природними ресурсами, для найбільш ефективного комплексного використання цих ресурсів в інтересах суспільства.

Ключові слова: геостратегічні ідеї, ноосфера, майбутнє, глобальні виклики, безпека держави.

ГЕОСТРАТЕГИЧЕСКИЕ ИДЕИ ВЛАДИМИРА ВЕРНАДСКОГО

Надежда ТУРПАК

кандидат философских наук, ведущий научный
сотрудник отдела геополитики и глобалистики ННИИУВІ

Аннотация. В статье проанализированы геостратегические идеи В. Вернадского, которые он высказывал в своих статьях и переписке с украинскими учеными. Комплексные подходы В. Вернадского к решению научных проблем могут быть актуальными в наше время в связи с необходимостью концентрации усилий и ресурсов вокруг именно перспективных направлений, которые бы укрепили безопасность государства и обеспечили стратегический прорыв страны в современном глобализованном мире. Вместе с тем острой является необходимость концентрации усилий объединенного разума (нооса) людей, проживающих на данной территории с данными природными ресурсами, для наиболее эффективного комплексного использования этих ресурсов в интересах общества.

Ключевые слова: геостратегические идеи, ноосфера, будущее, глобальные вызовы, безопасность государства.

GEOSTRATEGIC IDEAS OF VOLODYMYR VERNADSKYI

Nadiia TURPAK

Candidate of Sciences in Philosophy,
leading research associate of Department of Geopolitics and Global Studies of NRIUSWH

Annotation. In the paper author analyzed V. Vernadskyi's geostrategic ideas which he suggested in the articles and correspondence with the Ukrainian scientists. V. Vernadskyi's integrated approaches to the solution of scientific problems have current interest due to necessity of concentration efforts and resources around perspective directions which can ensure safety of the state and strategic breakthrough

of the country in the modern globalized world. At the same time there is a current problem of concentration of efforts of the joint mind (noose) of the people living in the particular territory with the particular natural resources for their efficient complex use in the public interest.

Key words: *geostrategic ideas, noosphere, future, global challenges, state safety.*

У наш час бурхливих глобальних зрушень та викликів, коли Україна знаходиться напередодні свого цивілізаційного вибору та вироблення стратегії державної політики у вирішенні глобальних проблем сучасності, як ніколи постає необхідність глибокого наукового підґрунтя для подібного роду цивілізаційного кроку. У розробці наукового підґрунтя для реалізації практичної політики держави варто звернутися до доробку світочів української науки, зокрема геніального вченого-природознавця і мислителя, основоположника генетичної мінералогії, біогеохімії, радіогеології, вчення про наукознавство, біосферу і ноосферу В. Вернадського. Його постать постійно привертає до себе неабияку увагу, адже В. Вернадський, своїми працями зазирнувши у майбутнє, заклав основи стилю мислення ХХ ст., пов'язаного із міждисциплінарними підходами та прогностичністю у сучасній науці [7].

Останнім часом опубліковані листи та статті вченого, пов'язані з Україною [1, 2, 3, 4, 5]. Аналіз цієї спадщини дає можливість, на нашу думку, звернути увагу на важливу іпостась особистості вченого, яка до цього часу не перебувала в полі зору дослідників, а саме В. Вернадський як геостратег. Геостратегія – це невід'ємна частина доктрини національної безпеки, що включає технологію поведінки держави для досягнення своїх цілей у геополітичному або геоекономічному просторі. Вона створює основу для розробки технології реалізації національних або регіональних

пріоритетів, запобігання соціальних та екологічних катастроф [6, 109]. У статті ми ставимо за мету проаналізувати геостратегічні ідеї мислителя, які він висловлював у своїх статтях та листуванні з українськими вченими. Ці ідеї, перш за все, були пов'язані з міждисциплінарними підходами В. Вернадського, що дало можливість йому не тільки виділити пріоритетні напрямки наукового пошуку, але й зрозуміти роль науки для забезпечення стратегічного поступу держави та всього суспільства у глобальному масштабі.

Уважний аналіз публіцистичних статей В. Вернадського та його листування з українськими вченими переконливо доводить думку, що важливою складовою духовності В. Вернадського були геостратегічні ідеї, які вчений пов'язував передусім з Україною. Ці ідеї ґрунтувалися як на любові до її природи, на розумінні того, що територія та природні ресурси держави є її національним багатством та джерелом сили і могутності, так і на усвідомленні необхідності концентрації зусиль об'єднаного розуму (ноосу) людей, які живуть на даній території з даними природними ресурсами, для їх найбільш ефективного комплексного використання в інтересах суспільства. У зв'язку з цим поставали завдання якнайглибшого вивчення природних ресурсів країни, пошуків шляхів і способів оптимальної гармонійної взаємодії між людиною (суспільством) та природою (біосферою), усвідомлення стратегічного значення науки (наукової думки) для прогресивного розвитку суспільства.

Можна виділити такі основні блоки геостратегічних ідей В. Вернадського:

1. Розуміння науки як потужного чинника розвитку модерної держави

Цей блок питань учений розробляв протягом усього періоду життєдіяльності, але найбільш потужно саме в період існування молоді Української держави, коли ці питання набули практичного, геостратегічного значення. Він вважав, що «...наукова думка є головним, основним джерелом народного багатства, основою сили держави» [2, 175]. Справжню силу майбутнього В. Вернадський пов'язував з наукою в її стратегічному, державному розумінні.

У 1918 р. у статті «Виправдання наукою» В. Вернадський визначив основні соціальні завдання розвитку науки, до яких відніс зміцнення сили наукового знання як сили допомоги людству у його бідах і стражданнях; вияв законів природи і спрямування їх на користь людства; пошук у науці не лише наукової істини, але й знаряддя любові і справедливості, створення міцної соціальної організації науки [1, 142–149].

Головні стратегічні завдання розвитку молоді Української держави у 1918 р. В. Вернадський пов'язував із заснуванням Української академії наук у Києві. Вчений розумів, що, оскільки після війни назріла потреба підвищення виробничих сил країни, дослідження її природних багатств та пошуків оптимальних способів використання природних ресурсів, поставало завдання підвищення як інтенсивності праці українського народу, так і створення могутньої державної організації для науково-дослідної роботи. При цьому Українська академія наук, на його думку, мала подолати шлях, який пройшли інші

академії, зокрема Російська академія наук, Королівське товариство в Лондоні, академії Сполучених Держав Америки, Паризька Академія тощо, та пристосуватися до нових умов життя. Вчений мріяв, щоб Українська академія наук була визнана міжнародною спілкою академій, а українська культура, у свою чергу, набула всесвітнього визнання. Державну ж вагу академії учений пов'язував із тим впливом, який вона матиме на підвищення виробничих сил країни й людини на Україні [2, 194–198].

Ці ідеї в концентрованому вигляді він виклав у своїй знаменитій промові на відкритті Академії наук у Києві, а також активно обговорював у листуванні з М. Василенком, Д. Багалієм, О. Ферсманом, А. Кримським, С. Тимошенком та іншими вченими. Так, у листі до М. Василенка із Полтави 18 травня 1918 р. В. Вернадський писав: «Академія наук – не просте товариство...але Академія наук є зібрання державних наукових установ: Бібліотека, Архів, Геологічна і, якщо можливо, Географічна карта, національні Музеї, Інститути для досвідних і гуманітарних наук мають бути обставленими достатніми засобами...на першому місці, перш за все, має бути добре облаштоване відділення української мови, літератури і історії (можливо, спільно зі слов'янськими?) та ті відділи інститутів, які пов'язані із вивченням виробничих сил країни та економіко-статистичного її дослідження. Бажано можливо широка свобода Академії у створенні форм таких установ – у залежності від наявності наукових сил і державних питань, що порушуються. Я вважав би за необхідне створену Академію ввести у можливо більш тісне спілкування з російською, але не німецькою наукою – але зв'язок

зі слов'янськими вченими є надзвичайно бажаним. Це, звичайно, питання подальшого майбутнього» [3, 262].

Вирішуючи питання соціальної організації науки, В. Вернадський вважав стратегічно важливим розвиток природничих наук. Він мріяв про створення української Асоціації природознавців України на зразок Британської, Французької, Германської та ін., існуючих у ХІХ ст., що давало б змогу українським ученим збиратися разом на відповідних з'їздах, обговорювати нагальні проблеми науки ХХ ст., сприяти науковим розвідкам і захищати інтереси наукового знання, встановлювати тісний зв'язок між науковцями і суспільством.

Будучи організатором української науки, він надавав важливого значення не тільки розвитку фундаментальних наук, але й бачив стратегічне значення застосування їх здобутків як прикладних наукових досліджень для розвитку Української держави. Він мріяв про відділ прикладного природознавства при Академії наук: за його пропозицією у 1919 р. була створена Комісія з вивчення природних багатств України за аналогією до КППС (Комісії з вивчення природних продуктивних сил Росії), планувалося реформування наявних ботанічних садів та створення на їхній базі автономних комплексних територіальних наукових центрів.

Розуміючи стратегічну роль науки і забезпечення її кадровим потенціалом, учений розробив також концепцію розвитку вищої школи, де наголошувалося на демократичній моделі організації вищої освіти, посиленні її наукового змісту, вихованні кадрів, які були б здатні виконувати свою гуманістичну місію сприяння економічному, політичному і

культурному розвитку держави і втілення загальнолюдських цінностей.

2. Ідея необхідності максимального ефективного використання природних ресурсів держави та її території для примноження національного багатства

У цьому аспекті становлять інтерес праці В. Вернадського, присвячені комплексному дослідженню регіонів України, зокрема Криму, Донбасу, Карпат та ін. Так, протягом 1915–1930 рр. учений керував роботою з дослідження продуктивних сил країни, сприяв об'єднанню дослідників у цій сфері, створенню НДІ, вивченню окремих видів сировини, організації експедицій у різні частини країни, фундаментальних і прикладних досліджень у природничих і технічних науках. У цей період його цікавило багато стратегічних питань, а саме важливе питання «питних артезіанських вод» та їх пошуку на несприятливих територіях Донбасу, про що свідчить його листування з геологами, що здійснили прорив у вирішенні питання водопостачання цього проблемного у плані забезпечення водними ресурсами регіону України, зокрема з В. Лучицьким [4, 583].

У листуванні з геологами Криму В. Вернадський обґрунтовував значення природних ресурсів країни як її національного багатства, закликав до максимально ефективного використання наявних природних ресурсів країни та її території. Так, у травні 1920 р. ним була створена Комісія з вивчення продуктивних сил Криму. Вченим проводилася думка про необхідність якнайшвидшої інтенсифікації наукової роботи у Криму, що знайшло відображення у статтях: «Про наукову роботу у Криму в 1917–1921 рр.», «Про завдання геохімічного

дослідження Азовського моря та його басейну», «Про необхідність вивчення явищ радіоактивності Південного Берега Криму» тощо [1, 157–184].

В.Вернадський вказував на необхідність створення у Криму організації для систематичного вивчення Чорного та Азовського морів, відновлення Кримського університету: «Немає ніяких сумнівів, що всякі затрати на наукову роботу у Криму швидко покриються, оскільки до сих пір його природничі виробничі сили не тільки не вивчені, але й в значній мірі не відомі. У цьому відношенні характерно, наприклад, те значення, яке мають мати траси Криму, про які раніше й не думали, або надзвичайне збільшення, що отримує згідно нових робіт площа Керченських Руд» [1, 164–165].

Учений пропонував також вести облік річок, що впадають у Чорне море, вивчати Керченську протоку, з'ясувати причини висихання степових річок, що колись були повні риби, вивчати геохімічний склад озер, пов'язаних з Каспійським та Чорним морями, для лікувальних потреб та хімічної промисловості.

У полі зору В. Вернадського були важливі питання дослідження стратегічної мінеральної сировини Кримського півострова (зокрема, бору, який він відкрив, здійснюючи дослідницькі експедиції), хімічного і біологічного вивчення грязей, загадкового генезису керченських руд через процеси кругообігу сірки і залізних бактерій, продуктів виверження численних грязевих вулканів (сальз), розташованих на півостровах Азовського моря, Керченському і Таманському. Наголошуючи на необхідності вивчення Південного берега Криму, вчений ставив за мету зрозуміти як лікувальні сили, так і явища радіоактивності

природних ресурсів останнього, вважаючи саме цей аспект перспективним і малодослідженим.

В.Вернадський показав себе і як організатор науки, зокрема, він ініціював ряд комплексних досліджень природних феноменів та природних ресурсів Криму з метою систематизації цих досліджень в інтересах науки та народного господарства, що мало й стратегічне значення. Зокрема, вчений виявив увагу до кримських метеоритів та метеорів, до проблеми пошуків залягання нафти, кам'яного вугілля Криму та артезіанських вод. Про це свідчить листування з П. Двойченком, а також з вітчизняними геологами М. Андрусовим, О. Ферсманом, С. Поповим та ін. Саме В. Вернадським були ініційовані важливі дослідження цих учених у Криму, зокрема, С. Попова – з мінералогії Криму, П. Двойченка – з історичної геології Криму та ряд інших.

3. Виділення пріоритетних напрямків розвитку науки з метою зміцнення безпеки держави і стратегічного прориву у майбутнє

У 1938 р. у листі до геолога Б. Лічкова В. Вернадський писав, що протягом останніх 22 років він постійно розмірковує над найважливішими, з його точки зору, проблемами: «Всі ці проблеми про майбутнє... Я живу майбутнім, а не минулим і переконаний, скільки може бути переконаний вчений, незважаючи на все, що оточує, у неминучості створення ноосфери, яка дасть кращі умови життя, навіть для окремих осіб. Але зараз скрізь бачиш безкінечні страждання, непотрібні і нічим не виправдані...» [4, 179].

Учений був одним із перших у вітчизняній науці, хто усвідомив, що передова тогочасна наука дивиться вглиб атома, що наука ХХ ст. – це наука атомарних

досліджень та практичного створення новітніх технологій на базі досягнень атомарного рівня. Зокрема, йшлося про дослідження явищ радіоактивності (радій, полоній, уран), усвідомлення значимості розробки цих елементів як найперспективнішого стратегічного ресурсу. У 1939 р. у листі до Б. Лічкова учений писав: «Зараз, мені здається, велике зрушення в галузі радіоактивності. Це знайшло дуже мале відбиття у нашій літературі, хоча уперше, здається, ми не відстали. У всякому випадку, ці нові явища – розлом атомів урану – одночасно відкриті і в Радієвому інституті» [4, 236].

Із цього листа можна зробити висновок про те, що дослідження у цій царині вітчизняної науки завдяки В. Вернадському були пріоритетним напрямом розвитку світової науки того часу.

Відомо, що за участю В.Вернадського сформувався така галузь наукових знань, як радіогеологія. Дослідження в цій галузі спонукало вченого до організації пошуку та практичного впровадження так званої «стратегічної сировини». Безперечно, В.Вернадський замислювався над проблемами застосування новітніх досягнень науки не тільки для цивільного розвитку держави, але й для зміцнення її військової могутності. Про інтерес до розв'язання цієї проблеми свідчать його теоретичні та експериментальні дослідження з біогеохімії, які вчений розпочав під час перебування в Україні і продовжував усе подальше життя.

Листування В. Вернадського з Є. Бурксером, українським ученим, який очолював першу у Російській імперії радіологічну лабораторію, що існувала в Одесі з 1910 р., свідчить про те, що вченого хвилювали нагальні проблеми організації геохімічної і радіогеохімічної

роботи в Україні. Так, у 1941 р., перебуваючи у Москві, В. Вернадський писав Є.Бурксеру про бажання відвідати Київ і відновити в Українській Академії роботи з біогеохімії, яка вже існувала у ній при її зародженні, але результати були надруковані у виданнях Паризької Академії. Порушувалися й питання метеоритики, адже, будучи головою Метеоритного комітету СРСР, учений хотів бачити на засіданні цієї установи представників Українського метеоритного комітету, намагався порушувати питання про організацію збору космічного пилу [3, 227].

У листуванні з Є. Бурксером В.Вернадський відзначав: «...мені здається, що одне із завдань нашої біогеохімічної лабораторії не отримало, на жаль, достатнього розвитку і має бути у 1941–1942 роках розширеним – це підбір числових даних для біогеохімічної енергії. А друге, мені здається, і для інших потреб біології і геології, фізики і хімії потребує розширення в Українській Академії. Це дослідження радіохімічних і радіогеологічних даних...» [3, 228].

Є. Бурксер, у свою чергу, ставив у заслугу В.Вернадському, що у своїх нарисах геохімії той дав детальний опис геохімії урану, торію та гелію, а також звернув увагу на ряд загадок, що спонукали до подальших досліджень. Новаторським було підкреслення необхідності створення радіоактивної карти земної кори на фоні геологічної карти з метою обліку всіх фактів концентрації та розсіяння радіоелементів і обумовленого ними теплового ефекту.

У зв'язку з тим, що дослідження в галузі радіоактивності на той час були засекречені, можна тільки здогадуватися про те, що хвилювало В.Вернадського щодо практичного застосування здобутків

передової науки як мирного, так і військового розвитку. Водночас показово, що вчений у своїх листах неодноразово зауважував, що вся геолого-розвідальна робота відбувається тільки у межах біосфери. У своїх діях рахуватися із законами біосфери – оболонки, де тільки й можливе життя, – це основа біосферно-етичних переконань В.Вернадського, етики відповідальності вченого за результати своїх відкриттів та своїх дій у біосфері, міркувань, які супроводжували вченого протягом усього життя.

4. Геостратегічний аспект ідеї ноосфери

З того часу, як були відкриті явища радіоактивності, В. Вернадський, своїми роздумами і науковими розвідками рухаючись до ідеї ноосфери, фактично передбачав сучасне значення ядерного фактора для зміцнення безпеки держави. Разом із тим у своїх працях він неодноразово підкреслював етичні аспекти людської наукової думки. Вказуючи на безпрецедентний характер завдань і проблем, пов'язаних із розвитком цивілізації, він закликав до розумного управління ноосферними процесами, уперше залучив до наукового обігу поняття культурної біогеохімічної енергії як енергії людської культури, що створює ноосферу.

У своїй концепції ноосфери В. Вернадський підкреслював ще одну суттєву обставину, а саме те, що ноосфера вимагає високого ступеня єдності людства в організації суспільства в цілому, тим більше в час, коли різко зростає взаємозв'язок та взаємозалежність людей, націй і держав, очевидною стає необхідність спільних зусиль для гармонізації розвитку природи та

суспільства, об'єднання прагнень різних держав, управління соціальною активністю людей.

У зв'язку з цим набуває актуального звучання те, що В. Вернадський виступав проти військових конфліктів як способу розв'язання суперечностей у боротьбі за територію і ресурси, закликав до транскордонного співробітництва в аналізі, осмисленні та застосуванні отриманих наукових результатів для інтелектуального (культурного), а не військового їх розв'язання. Так, у статті «Думки натураліста про організацію слов'янської наукової роботи на тлі світової науки» (Борове, 1942 р.), осмислюючи майбутнє слов'янських народів, що перебували під нацистським гнітом, В. Вернадський міркував про доцільність об'єднання наукових установ слов'янських народів – польських, чеських, словенських, хорватських та ін. – з метою комплексного дослідження нагальних наукових проблем, у тому числі у військовій сфері. Зокрема, однією з таких він бачив проблему дослідження геології Карпат і вважав, що Україна має приєднатися до організації чеського, польського та румунського геологічних комітетів. Вчений закликав до необхідності відновлення наукових установ країн та їх наукових цінностей після завершення війни, підкреслюючи, що у братських народів є «глибока основа для взаємодопомоги і організації в ноосфері спільної організованої роботи всіх слов'янських народів» [1, 256].

Отже, аналіз наукової спадщини нашого видатного співвітчизника, зокрема його статей і листування з українськими вченими, розкриває важливу іпостась особистості вченого, а саме В.Вернадського як геостратега.

Геостратегічні ідеї В. Вернадського, перш за все, пов'язані з міждисциплінарними підходами вченого, що дало можливість йому не тільки виділити пріоритетні напрямки наукового пошуку, але й усвідомити роль науки у забезпеченні стратегічного поступу держави і суспільства у глобальному масштабі. Наука в розумінні В.Вернадського – це чинник державного значення, що безпосередньо впливає на майбутнє, на взаємодію природи і людства. Державний інтерес щодо науки лежить у площині зростання економіки, використання природних продуктивних сил, зміцнення обороноздатності, створення духовного фундаменту національно-культурного розвитку. Вчений був певний того, що наука є силою, яка забезпечує державну міць, і держава має підтримувати науку, всі її галузі знань, особливо ті, що пов'язані з економічним розвитком.

В. Вернадський обґрунтував ідею необхідності максимально ефективного використання природних ресурсів і території для примноження національного багатства.

Комплексні підходи В.Вернадського до вирішення наукових проблем можуть бути актуальними в наш час у зв'язку з необхідністю сконцентрувати зусилля і ресурси навколо перспективних напрямів, які б зміцнили безпеку держави і забезпечили стратегічний прорив країни у сучасному глобалізованому світі. Разом із тим нагальною є потреба концентрації зусиль об'єднаного розуму (ноосу) людей, що живуть на даній території з даними природними ресурсами, для найбільш ефективного комплексного використання цих ресурсів в інтересах суспільства. При цьому людство має бути відповідальним за результати свого втручання у світ природи (біосфери).

ЛІТЕРАТУРА

1. Володимир Іванович Вернадський і Україна. – Т. 1, кн. 2: Володимир Іванович Вернадський. Вибрані праці / НАН України, Нац. б-ка України імені В.І. Вернадського, Ін-т історії України, Коміс. НАН України з наук. спадщини акад. В.І. Вернадського; ред. кол.: А.Г. Загородній, О.С. Онищенко (голова), В.А. Смолій [та ін.]; уклад.: О.С. Онищенко, В.М. Даниленко, Л.А. Дубровіна [та ін.]. – К., 2011. – 584 с. (Вибрані пр. акад. В.І. Вернадського).

2. Володимир Іванович Вернадський і Україна. – Т. 1, кн. 1: Володимир Іванович Вернадський. Науково-організаційна діяльність (1918–1921) / НАН України, Коміс. НАН України з наук. спадщини акад. В.І. Вернадського, Нац. б-ка України імені В.І. Вернадського, Ін-т історії України; ред. кол.: А.Г. Загородній, О.С. Онищенко (голова), В.А. Смолій [та ін.]; уклад.: О.С. Онищенко, Л.А. Дубровіна, С.М. Кіржаєв [та ін.]. – К., 2011. – 699 с. (Вибрані наук. пр. акад. В.І. Вернадського).

3. Володимир Іванович Вернадський. Листування з українськими вченими. [Текст]. – Кн. 1: Листування: А–Г / НАН України, Нац. б-ка України імені В.І. Вернадського, Ін-т історії України, Коміс. НАН України з наук. спадщини акад. В.І. Вернадського, Архів РАН; ред. кол.: А.Г. Загородній, О.С. Онищенко (голова), В.А. Смолій, В.Ю. Афіані [та ін.]; уклад.: О.С. Онищенко, Л.А. Дубровіна, С.М. Кіржаєв [та ін.]. – К., 2011. – 824 с. (Вибрані наук. пр. акад. В.І. Вернадського. – Т. 2).

4. Володимир Іванович Вернадський. Листування з українськими вченими. [Текст]. – Кн. 2: Листування: Д–Я. – Ч. 1: Д–Н / НАН України, Нац. б-ка України імені В.І. Вернадського, Ін-т історії України, Коміс. НАН України з наук. спадщини акад. В.І. Вернадського, РАН, Архів; ред. кол.: А.Г. Загородній, О.С. Онищенко (голова), В.А. Смолій [та ін.]; уклад.: О.С. Онищенко, В.Ю. Афіані, Л.А. Дубровіна [та ін.]. – К., 2012. – 708 с. (Вибрані наук. пр. акад. В.І. Вернадського. – Т. 2, кн. 2, ч. 1).

5. Володимир Іванович Вернадський. Листування з українськими вченими [Текст]. – Кн. 2: Листування: Д–Я. – Ч. 2: О–Я / НАН України, Нац. б-ка України імені В.І. Вернадського, Ін-т історії України, Коміс. НАН України з наук. спадщини акад. В.І. Вернадського, РАН, Архів; ред. кол.: А.Г. Загородній, О.С. Онищенко (голова), В.А. Смолій [та ін.]; уклад.: О.С. Онищенко, В.Ю. Афіані, Л.А. Дубровіна [та ін.]. – К., 2012. – 692 с. (Вибрані наук. пр. акад. В.І. Вернадського. – Т. 2, кн. 2, ч. 2).

6. Дєргачев В.А. Геополитический словарь-справочник. – К.: КНТ, 2009. – 592 с.

7. Турпак Н.В. Парадигмальне значення біосферно-ноосферної концепції В.Вернадського для стилю мислення ХХ століття // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. – К., 2008. – Т. XXII. – С. 381 – 389.

REFERENCES

1. Volodymyr Ivanovych Vernadskyi i Ukraina. – Т. 1, кн. 2: Volodymyr Ivanovych Vernadskyi. Vybrani pratsi / NAN Ukrainy, Nats. b-ka Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho, In-t istorii Ukrainy, Komis. NAN Ukrainy z nauk. spadshchyny akad. V.I. Vernadskoho; red. kol.: A.H. Zahorodnii, O.S. Onyshchenko (holova), V.A. Smolii [ta in.]; uklad.: O.S. Onyshchenko, V.M. Danylenko, L.A. Dubrovina [ta in.]. – K., 2011. – 584 s. (Vybrani pr. akad. V.I. Vernadskoho).

2. Volodymyr Ivanovych Vernadskyi i Ukraina. – Т. 1, кн. 1: Volodymyr Ivanovych Vernadskyi. Naukovo-orhanizatsiina diialnist (1918–1921) / NAN Ukrainy, Komis. NAN Ukrainy z nauk. spadshchyny akad. V.I. Vernadskoho, Nats. b-ka Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho, In-t istorii Ukrainy; red. kol.: A.H. Zahorodnii, O.S. Onyshchenko (holova), V.A. Smolii [ta in.]; uklad.: O.S. Onyshchenko, L.A. Dubrovina, S.M. Kirzhaiev [ta in.]. – K., 2011. – 699 s. (Vybrani nauk. pr. akad. V.I. Vernadskoho).

3. Volodymyr Ivanovych Vernadskyi. Lystuvannia z ukrainskymy vchenymy. [Tekst]. – Kn. 1: Lystuvannia: A–H / NAN Ukrainy, Nats. b-ka Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho, In-t istorii Ukrainy, Komis. NAN Ukrainy z nauk. spadshchyny akad. V.I. Vernadskoho, Arkhiv RAN; red. kol.: A.H. Zahorodnii, O.S. Onyshchenko (holova), V.A. Smolii, V.Yu. Afiani [ta in.]; uklad.: O.S. Onyshchenko, L.A. Dubrovina, S.M. Kirzhaiev [ta in.]. – K., 2011. – 824 s. (Vybrani nauk. pr. akad. V.I. Vernadskoho, t. 2).

4. Volodymyr Ivanovych Vernadskyi. Lystuvannia z ukrainskymy vchenymy [Tekst]. – Kn. 2: Lystuvannia: D–Ya. Ch. 1: D–N / NAN Ukrainy, Nats. b-ka Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho, In-t istorii Ukrainy, Komis. NAN Ukrainy z nauk. spadshchyny akad. V.I. Vernadskoho, RAN, Arkhiv; red. kol.: A.H. Zahorodnii, O.S. Onyshchenko (holova), V.A. Smolii [ta in.]; uklad.: O.S. Onyshchenko, V.Yu. Afiani, L.A. Dubrovina [ta in.]. – K., 2012. – 708 s. (Vybrani nauk. pr. akad. V.I. Vernadskoho, t. 2, kn. 2, ch. 1).

5. Volodymyr Ivanovych Vernadskyi. Lystuvannia z ukrainskymy vchenymy [Tekst]. – Kn. 2: Lystuvannia: D–Ya. Ch. 2: O–Ya / NAN Ukrainy, Nats. b-ka Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho, In-t istorii Ukrainy, Komis. NAN Ukrainy z nauk. spadshchyny akad. V.I. Vernadskoho, RAN, Arkhiv; red. kol.: A.H. Zahorodnii, O.S. Onyshchenko (holova), V.A. Smolii [ta in.]; uklad.: O.S. Onyshchenko, V.Yu. Afiani, L.A. Dubrovina [ta in.]. – K., 2012. – 692 s. (Vybrani nauk. pr. akad. V.I. Vernadskoho, t. 2, kn. 2, ch. 2).

6. Дєргачев В.А. Геополитический словарь-справочник. – К.: КНТ, 2009. – 592 с.

7. Турпак Н.В. Парадигмальне значення біосферно-ноосферної концепції В.Вернадського для стилю мислення ХХ століття // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. – К., 2008. – Т. XXII. – С. 381 – 389.

N. Turpak

Geostrategic Ideas of Volodymyr Vernadskyi

Abstract

Current global challenges and search of civilization ways of development for our country make necessary creation of the deep scientific basis of this problem. Therefore it is necessary to turn to the creative heritage of our outstanding compatriots, in particular the scientist and the philosopher Volodymyr Vernadskyi. Volodymyr Vernadskyi due to his works managed to have a look into the future; thereby he had laid a foundation of style of thinking of the XX century connected with interdisciplinary approaches and predictability in modern science.

Despite a significant amount of publications about Volodymyr Ivanovych Vernadskyi geostrategic views of the scientist are still insufficiently developed.

Recently the Commission on Development of Scientific Heritage of Academician Volodymyr Vernadskyi did considerable work on publication of the selected works of the scientist, in particular his articles and letters connected with Ukraine.

On the basis of analysis of Vernadskyi's articles and his correspondence with the Ukrainian scientists, we can state that geostrategic ideas constituted an important part of his spirituality. He connected those ideas first of all with Ukraine. His task was to study natural resources of the country, search of ways and means of efficient and harmonic interaction of the nature and the society, formation of a strategic importance of science for progressive development of the society.

The analysis enables to determine the main units of Volodymyr Vernadskyi's geostrategic ideas:

1. Understanding of importance of science for development of the modern state.
2. Idea of necessity of the most efficient use of natural resources of the state and its territory for growth of national wealth.
3. Determination of the priority directions of the development of science for strengthening of state safety and strategic breakthrough into the future.
4. Geostrategic aspect of noosphere theory.

Volodymyr Vernadskyi's geostrategic ideas are closely connected with his interdisciplinary approaches. It made possible not only to determine the main directions of scientific search but also to estimate a role of science for ensuring of strategic development of the state and all the society on a global basis. Scientific research of geostrategic ideas of Volodymyr Vernadskyi are relevant to this day.